

"Destine Evreiești la Timișoara. Portretul Comunității din perioada interbelică și azi" – O trecere în revistă

Partea II

De Getta Neumann

Cu **Iudit și Duci Cohen**, Israel, am avut de asemenea un interviu în tandem. Dragostea lor pentru Timișoara este evidentă, dorul de oraș, de prieteni, de vremurile de demult. Duci: "Mie îmi lipsește Timișoara". Iudit: "Mie nu-mi lipsește, dar eu iubesc Timișoara". Cu toate că decepțiile nu au lipsit. Duci revine de mai multe ori la faptul că a fost promovată profesor la universitate doar după ani de zile de așteptare, cu toate că avea numeroase publicații, iar Iudit are părerea de rău că nu a putut să-și facă doctoratul, pentru că avea rude în străinătate. Entuziasmul lor când își amintesc de tinerețe, de colegii care au rămas buni prieteni, când vorbesc despre o carte sau un concert este contagios. Din aceeași generație face parte **Andrei Weisz**, care a avut ambiția să emigreze în Israel, evitând anii de așteptare când era dat afară de la locul de muncă. Relatările lui despre tentativele de a fugi din țară se citesc ca un roman polițist, un thriller, dar au și o latură comică, eșecul fiind programat.

Deosebit este interviul cu **Alon Gal** (Andrei Weiss), fiul farmacistului Weiss care avea farmacia din Piața Unirii. Alon își privește viața prin prisma optimistului. A avut noroc că s-a născut la Timișoara, când evreii în restul Europei erau în primejdie existențială, a avut noroc că, fiind copil în timpul războiului, a trăit bombardamentele ca o aventură, că, după ce nu a fost primit în clasa a opta la liceu, a fost totuși primit la facultate, că, după ce a fost exmatriculat în anul patru de la facultate, pentru că depusese actele pentru plecare, a găsit de lucru la o fabrică chimică unde căra saci.... Viața este interesantă și, pentru un om cu o asemenea mentalitate, nu poate fi decât o reușită. Ca și Alon, **Miki Raviv** are o viziune optimistă, în ciuda dificultăților pe care le întâlnește.

O briză de melancolie adie în povestirile lui **Ari Eisenscher** care a supraviețuit deportării din Cernăuți în Transnistria. El evocă și perioada stalinistă, în care oamenii dispăreau fără urmă, mizeria și teroarea erau mari. Povestirile despre trăiri traumatice din copilărie din cauza antisemitismului abundă la **Tiberiu Mozes**, Stockholm. Narațiunea este vie, cu detalii umoristice și pitorești, rezultatul unui psihic robust.

Foarte emoționantă este povestea dirijorului **Ladislau Rooth**. În urma Dictatului de la Viena, nordul Transilvaniei s-a separat de România. În momentul când s-au închis granițele, Laci Rooth se afla la Satu Mare la nunta verișoarei lui. Părinții lui au lichidat magazinul din Timișoara și l-au urmat. O decizie fatală ! Au fost cu toții deportați, mama nu s-a întors. Filmul celor întâmplare se derulează și acum în fața ochilor maestrului, întrebări chinuitoare nu-l lasă în liniște. Oare ce ar fi

fost dacă ... În lagăr a supraviețuit mulțumită artei lui, a cântat la acordeon, apoi la pianină... Tatăl lui Erzsi, **Elisheva Ezri**, a încropit o colecție de documente și mărturii despre deportare și lagărele de concentrare, o colecție care este acum la Yad Vashem.

Tatăl meu, rabinul Dr. Ernest Neumann, apare în amintirile mele și ale altora. A fost rabin cu trup și suflet, s-a dăruit misiunii lui de a fi conducătorul spiritual și, în ultimii ani, administrativ al comunității. Stălucit orator, însuflețit de principiile eticii iudaice a inspirat generație după generație. Figură luminoasă și carismatică a reprezentat comunitatea în cadrul vieții ecumenice și culturale timișorene. A fost iubit nu numai de coreligionari, ci de întreaga urbe.

Andy Markovits, SUA. Cei patru bunici din partea ambilor părinți au pierit în Holocaust, totuși, suferințele evreilor în al doilea război mondial nu constituia o temă de discuție în familie. Dacă trecutul nu a fost dezbătut, traumatismul s-a făcut simțit și în educația lui Andy. Și **Peter Willkovits**, Timișoara, povestește despre trăirile mamei la Auschwitz, despre tatăl lui care a crezut în idealul comunist până la capăt. Experiența pasionantă, dar și dureroasă a lui Peter în lumea afacerilor în România nouă de după 1989 este o poveste revelatoare pentru perioada de tranziție de la structurile comuniste la cele capitaliste în trecutul recent.

Interviul cu **Dorith Weinrauch**, Frankfurt, este caracterizat prin atitudinea ei francă, pozitivă, uneori idealizantă, prin optimismul ei exuberant și dragostea pentru Timișoara.

Comun lui **Eva, născ. Gal si Jancsi Bleier**, Turnu Severin este descendența din familii de intelectuali din generație în generație. Ambianța ecumenică în familia lor permite celebrarea sărbătorilor din diferite culte.

Luciana Friedmann, președinta Comunității Evreilor din Timișoara din 2010 prezintă activitățile din cadrul comunității și în colaborare cu diferite instituții și școli. Misiunea actuală a comunității este să mențină o viață religioasă și culturală evreiască, să păstreze amintirea trecutului și să combată antisemitismul.

În anexă se găsesc documente și mărturii, un glosar cu termeni iudaici folosiți de intervievați, o lista a evenimentelor istorice care au marcat comunitatea în secolul al XX/lea, harta economică a cartierului Fabrik în anii 1920-1930, ilustrații.